

„Mis poistest saab?“

Mida käimasolev arutelu koolis käivate poiste kohta ütleb ja mida ei ütleⁱ

Michael S. Kimmel

Panin oma pealkirjas küsimuse – „Mis poistest saab?“ – jutumärkidesse. Nii saan ma poiste kooliharidust arutades püstitada kaks erinevat küsimust. Esimene küsimus on empiiriline: Mis poistega on? Mis nendega toimub? Teine küsimus, mida markeerivad nii küsimus kui ka jutumärgid, on kultuuriline ja poliitiline: miks on küsimus „Mis poistest saab?“ meie kultuuris sedavõrd aktuaalne? Miks see teema sugudest rääkides üha uuesti üles kerkib? Miks on see saanud üheks küsimustest, mida kasutatakse feminismile vastulöögi andmiseks?

Minu meelest on vastused mõlemale küsimusele omavahel seotud. Vaadeldgem siiski kumbagi neist omaette.

Mis poistest saab?

Kas poisid on koolis hädas? Esmapilgul tundub statistika osutavat, et on. Poisid langevad koolist välja, saavad vaimsete häirete diagnoose, teevad tüdrukutest neli korda sagedamini enesetappe, satuvad kaks korda sagedamini kaklustesse, panevad kümme korda sagedamini toime mõrvu ja langevad 15 korda tõenäosemalt vägivallakuriteo ohvriks. Poistel diagnoositakse kuus korda rohkem tähelepanu- ja käitumishäireid (vt nt Knickerbocker).

Kui poistel õnnestub istuda vaikselt ja vältida tappasaamist, jätkatakse järgmiste argumentidega: poisid saavad standardiseeritud testides lugemises ja kirjutamises madalamaid hindeid, nende õpitulemused on keskmiselt madamad ja nende seas on tüdrukutest vähem kiitusega lõpetajaid (Kleinfeld).

Kui poistel õnnestubki põhi- ja keskkooli hädaorust välja murda, põrkavad nad kõrgkoolis tõenäoliselt kokku naisteväega. Võime lugeda, et naised on alates 1982. aastast üliõpilaste seas enamuses ning kaheksa aasta pärast saavad naised Ameerika Ühendriikides 58% bakalaureusekraadidest. Üks reporter annab meile teada, et kui praegune suund jätkub, „seisavad 2068. aastal lõpetajate rivis ainult naised.“ (Sama hästi võiks öelda, et kui Mississipi ülikooli astunud mustanahaliste arv 1964. aastal oli 1, 1968. aastal 24 ja 1988. aastal 400, siis ei tohtinuks seal 1994. aastaks olla enam ühtki valget tudengit.) Viimsepäevakuulutajad hädaldavad, et naised on sotsiaal- ja käitumisteadustes meestega võrreldes ülekaalus kolm ühe vastu ning on vallutanud ka traditsioonilised meeste tugipostid nagu

inseneriteadused, kus naised on kuni 20% tudengitest, ning bioloogia ja majanduse, kus sooline jaotus on praktiliselt tasakaalus (vt Lewin; Koerner).

Niisiis näivad andmed kinnitavat, et poisid on üha vähem, nad saavad üha kehvemaid hindeid ja nende käitumisprobleemid sagenevad. Nende kolme nähtuse – suhtarvude, õpitulemuste ja käitumise ümber keerlebki käimasolev empiiriline arutelu selle üle, kus poisid on ja mida nad teevad.

„Mis poistest saab?“

Samad kolm teemat – suhtarvud, hinded ja käitumine – raamistavad ka poisid käsitlevat poliitilist debatti. (Nüüdsest hakkame ma kasutama jutumärke.) Soorühmade erinevusi arvestades ei ole üllatav, et debatt on võtnud riiklikud mõõtmed. Lõppude lõpuks tundub ju, et poistel mitte ainult ei lähe halvasti, vaid neil läheb halvemini kui tüdrukutel. Üllatav on aga taust, mis sellele debatile on loodud.

Mõnelgi puhul tundub, et poiste vastu on Ameerikas praktiliselt sõda lahti. Menükriteeriumid soovitavad meil poisid „kaitsta“ ja „päästa“. Võime neist raamatutest lugeda, kuidas poisid koolis läbi kukuvad ja kuidas nende käitumist peetakse seal üha suuremaks probleemiks. Me võime lugeda, et poisid on depressioonis, suitsidaalsed, emotsionaalselt lukus. Terapeudid nõustavad ahastavaid vanemaid poiste hõõrdumise, allasurutuse ja depressiooni alal ning hoiatavad karmilt kohutavate tagajärgede eest, kui me ei hakka oma kollektiivseid kultuurilisi samme hoolikamalt seadma.

Kas tõesti on käimas „sõda poiste vastu“ ja kes on selle kuulutanud? Kes on konflikti osapooled? Kes on poiste ebaõnnestumistes süüdi? See, mis tundub olevat mure poiste hädade suhtes, peidab endas õigupoolest sügavamad tagamõtted – tegu on feminismi kriitikaga. Ma olen veendunud, et praeguses õhustikus vajavad poisid kaitset täpselt nende vastu, kes väidavad end poisid kaitsvat; nad vajavad päästmist nimelt nende käest, kes tahaksid neid päästa.

Hädakuulutajate argumendid kõlavad umbes nii: kõigepealt kuuleme, et feminismil on läinud korda töötada välja tüdrukute tugiprogrammid, luua neile võimalusi ja julgustada neid tegelema loodus- ja tehnikateadustega, edasi õppima, unistama karjäärilist väljaspool kodu. Nii tegutsedes olevat feministid üle paisutanud tüdrukute probleeme ja moonutanud fakte. Eriti vaieldavad olevat Ameerika kõrgharidusega naiste ühenduse (American Association of University Women, AAUW) raportid „jäise õhustiku kohta klassis“. Kriitikute meelest on teretulnud tähelepanuga tüdrukutele kaasnenud poiste üha suurem sildistamine. Feministid on kuuldavasti ässitanud tüdrukud poiste vastu ja nende püüded tüdrukuid aidata on „patologiseerinud“ poisipõlve.

Algkoolid on kuuldavasti „poistevaenulikud“, kuna rõhutavad lugemisoskuse tähtsust ja piiravad poiste liikumisvabadust. Koolid „feminiseerivad“ aktiivseid, terveid ja loomult ohjeldamatuid poisse, sundides neid sõnakuulelikkusele ja „patologiseerides midagi, mis on poiste jaoks täiesti normaalne“, nagu psühholoog Michael Gurian on öelnud (tsit. Zachary, lk 1). Oma raamatus „Poiste ime“, väidab Gurian, et me nõuame poistelt, kelle väikestes kätes ja jalgades pulbitseb testosteroon, et nad istuksid tasa, tõstaksid kätt ja teeksid lõunauinakut. Me anname neile märku, ütleb ta, et „olla poiss on puue“ (tsit. Zachary, lk 1).

Sellised arutluskäigud on mitmel moel eelprooviks debattidele, mida on ajaloos juba korduvalt peetud. Sajandivahetusel näiteks olid kriitikud mures, et valgekraede kultuuri tõus toob kaasa meeste suurema lodevuse ning sooliselt eristav tööjaotus tähendab, et naised – emade, õpetajate ja juhendajatena – haaravad juhtohjad laste, s.t nii poiste kui tüdrukute sotsialiseerimises. Kui naised õpetavad poisse, kuidas meheks saada, on tulemuseks põlvkond ebamehelikke dändisid. Sarnaselt praegusega peeti ka siis lahenduseks keskkondi, kus poisid võiksid olla poisid ja mehed saaksid olla mehed. 19. ja 20. sajandi vahetusel pakkusid meeste omasoolist pelgupaika meeskorporatsioonid ning rantšodes ja spordiväljakutel said mehed jõudehetkel kogeda „pingutust nõudvat elu“, nagu seda nimetas Theodore Roosevelt. Poisid, keda ähvardas naisõpetajate, kasvatajate ja emade poolne feminiseerimine, võisid koonduda skaudisalkadesse, millest kujundati „poiste vabastusliikumine“. Nagu väljendus skautluse isa Ernest Thompson Seton, muutis moodne ühiskond vintsked karastunud poisid „pundiks sisselangenud rinna, kõikuva närvikava ja kaheldava elujõuga sigaretikumujateks“ (tsit. Kimmel, *Manhood in America*, lk 170).

Tänapäeval on naisõpetajad endiselt süüdi poiste feminiseerimises. „Õpetaja ülesanne on luua klassis keskkond, milles on nii mees- kui naisenergiat, mitte ainuüksi naisenergiat,“ selgitab energeetikaterapeut Michael Gurian (tsit. Knickerbocker, lk 2). Kuna ka naised võivad juhendada skaudisalku ja näiteks jalgpalliväljakul mängivate poiste ümber staadioniringe joosta, võivad mehed tänapäevalgi tunda, et peavad olema valvel. Muretsemiseks pole siiski põhjust – me saame alati taanduda oma kaevikusse ja vaadata meeste jutusaateid või lugeda meesteajakirju.

Kokkuvõtteks on poiste probleemides täielikult süüdi naised, kes ühelt poolt feminiseerivad poisse ja teiselt poolt patologiseerivad neid oma suures soovis toetada tüdrukuid. Ma tulen nende teemade juurde hiljem tagasi, kuid praegu lubage mul selgitada, mis minu meelest on peamised probleemid, kui arutatakse, mis poistest saab.

Mis on poisteteemalises arutelus valesti?

Esiteks vastandab see petlikult tüdrukud ja poisid, jättes mulje, nagu takistaksid tüdrukute õppimise toetuseks ettevõetud reformid poiste edasijõudmist. Need reformid – uued algatused, teistsugune klassiruumi paigutus, õpetajakoolitus, suurem tähelepanu õppija tegevusele ja individuaalsetele õpistiilidele – võimaldavad ju tegelikult ka enamatel poistel saada paremat haridust.

Nagu Susan McGee Bailey ja Patricia Campbell osutavad oma artiklis „Soosõjad hariduses“, mis ilmus jaanuaris 2000 Wellesley naisuurimuskeskuse raportis, „kahjustavad eriti haridusega seotud soostereotüübid nii tüdruku kui ka poisse“. Kui neid stereotüüpe seatakse kahtluse alla, vähendatakse koolikiusamist ja -vägivalda ning pööratakse suuremat tähelepanu koduvägivaldale, võimaldab see tegelikult *nii* tüdrukutel *kui ka* poistel tunda end koolis turvalisemalt (lk 13).

Teiseks tundub, et kriitikud lasevad viia end eksiteele arvudest – naiste suurenevast osakaalust kõrghariduses ja laienevast soolõhest eksamitulemustes. Samas ei ole nad arvesse võtnud üht arvu: nulli. Viimase kahekümne aasta jooksul on lisandunud null dollarit avaliku sektori raha haridusprogrammidele, täielik ikaldus valitseb rahaeraldistes koolide arendamiseks. See raha, mille eest võinuks arendada tugiõppeprogramme ja sekkumiskavasid ning koolitajada õpetajaid. Raha, mille abil saanuks vältida koolide spordiringide ja muude kooliväliste tegevuste kärpimist. Raha, mis võimaldanuks õpetajatel ja koolijuhtidel teha enamat probleemsete õpilaste „ladustamisest“ eriklassidesse.

Kriitikud ei maini ka tervisekindlustust, mis praktiliselt nõuab, et koolipsühholoog diagnoosiks käitumisprobleemid ravitava haigusliku seisundina, et kuluka ja „ebavajaliku“ teraapia saaks asendada ravimitega. Need arvud – seekord dollarites – poisteteemalistesse arutellusesse ei jõua, aga ometi on need kõige muu aluseks. Isegi arvud, millest räägitakse – osakaalud ja eksamitulemused – on omavahel vastuolus. Näiteks ülikooli läheb rohkem inimesi kui kunagi varem. 1960. aastal läks keskkoolist otse ülikooli 54% poistest ja 38% tüdrukutest; tänapäeval on see arv 64% poistest ja 70% tüdrukutest (Mortenson).

Kuigi mõnede ülikoolide rektorid kardavad, et meestudengite arvu suurendamiseks peavad nad sisseastumismõndeid alandama (probleem on juhtumisi täpselt vastupidine võrreldes 25 aasta taguse murega, kui koolid tehti segakoolideks), ei lasta end kuigivõrd häirida normist kõrvalekalduvast soolisest ebavõrdsusest. Riigi tippülikoolidest üksnes Stanfordis valitseb 50/50 sooline tasakaal. Harvardis ja Amherstis on 56% mehi, Princetonis ja Chicagos 54% mehi, Duke'is ja Berkeleyys 52% ja Yale'is 51%. Need

tulemused ei jõua lähedalegi soolõhele California Tehnoloogiainstituudis (65% mehi, 35% naisi) ja Massachusettsi Tehnoloogiainstituudis (62% mehi, 38% naisi) (Gose, „Liberal Arts Colleges Ask“). Samuti ei tundu kellegi tähelepanu äratavat sooline ebavõrdsus õenduses, sotsiaaltöös või hariduses. Kas keegi on küsinud „mis saab tüdrukutest?“ Kas me peaksime soolise tasakaalu saavutamiseks nõudeid alandama?

Suur osa väidetavatest soolistest erinevustest on õigupoolest „petlikud erisused“, nagu neid nimetab sotsioloog Cynthia Fuchs Epstein. Need on erisused, mis tunduvad olevat seotud sooga, aga on tegelikult seotud millegi muuga – kõnealusel juhul klassi või rassiga (vt Epstein, *Deceptive Distinctions*). Tüdrukute erialavaliku võimalused on poiste omadest palju piiratumad ja keskenduvad teenindussektorile. Tööstuses või ehituses on naistele vähem töökohti. Kõrgharidusega naine teenib umbes sama palju kui keskharidusega mees, s.o 31–35 000 dollarit (Gose „Colleges Look for Ways“).

Ka meesüliõpilaste nappus on tegelikult *mitte valgenahaliste* meeste nappus. Soolõhe kõrgkoolis õppivate valgete meeste ja valgete naiste vahel on üsna väike, 51% naisi ja 49% mehi, aga üksnes 37% mustanahalistest üliõpilastest on mehed ja 63% naised, 45% latiinodest üliõpilastest on mehed ja 55% naised (Lewin). (Kui tegu on peamiselt klassi- ja rassiprobleemiga, siis miks on kerkivast kriisist hoiatavate raamatute kaantel nunnud valgenahalised poisid?)

Poistevahelised erinevused, mis tulenevad näiteks rassist või klassist, jäävad poisse päästa soovivate kultuurikriitikute radarilt enamasti välja. Need erinevused on juhuslikud, kuna kriitikute silmis on kõik poisid ühesugused: agressiivsed konkurentsihimulised ohjeldamatud väikesed põrgulised. Selles võib olla poiste päästjate töö keskne probleem ja vastuolu. Nad väidavad, et poisid teeb poisteks testosteroon ning ühiskond, mis pööraks poistele tähelepanu, peaks tunnistama testosterooni mõju. Me muudame poiste jaoks võimatuks olla poisid.

See pealiskaudne biologism ajab rappa poiste eestkõnelejate sageli läbinägelikud tähelepanekud poisipõlve kahetsusväärse olukorra kohta. „Testosteroon on elujõud,“ kirjutab Austraalia meesliikumise guru Steve Biddulph, „ja meie asi on anda sellele au ja juhtida seda tervislikesse suundadesse“ (lk 54). Feministid ainult süvendavad probleemi, kritiseerides järeleandmatult poiste mehelikkust, mida need nii meeletult üritavad tõestada, väidab Gurian (*A Fine Young Man*).

Ülemäärane sõltuvus bioloogiast viib selleni, et kõiki mehelikkuse aspekte peetakse üksnes teismee keemilise kokteili saaduseks. Näiteks Gurian ülistab kõiki mehekssaamise üleminekuriitusi „nagu sõjaväe välilaager,

rebaste ristimine meeskorporatsioonis, keskkooli lõpuaktus ja *bar mitzvah*“ kui „olulisi etappe iga poisi elus“ (A Fine Young Man, lk 151). Lubage hämmastuda. Retsimine ja *bar mitzvah* sama mõõdupuuga? Ma ei ole kunagi kuulnud, et poisid saaksid oma *bar mitzvah* 1 teiste poiste käe läbi surma.

Feministlikud väited soolise diskrimineerimise, seksuaalse ahistamise või kohtinguvägistamise teemal üksnes alandavat poisse ja takistavat konstruktiivselt sekkumast. Sellised väärarvamused viivad üsna kõhedusttekitavate abinõudeni. Gurian soovib taastada kehalise karistamise kodus ja koolis – aga ainult juhul, kui täiskasvanu jagab ihunuhtlust privaatelt ja jaheda osavõtmusega, mitte kunagi vihahoos. Ta nimetab sellist karistust „vastutustundlikuks nüpeldamiseks“ (A Fine Young Man, lk 175). Kooli hoolekogu või lastekaitse võiks nimetada seda lapse väärkohtlemiseks.

Lubage, et teen väikese kõrvalepõike testosterooni teemasse. Pealtnäha tunduvad testosterooni ja agressiivsuse seoseid uurivad eksperimendid veenvad. Meestel on kõrgem testosteroonitase ja nad käituvad agressiivsemalt. Veelgi enam, kui tõsta tavaolukorras mehe testosteroonitaset, siis tõuseb ka tema agressiivsuse tase. Kui mees – või vähemalt tema närilisest aseaine – kastreerida, siis agressiivne käitumine lakkab. Kuigi need tulemused võivad viia mõtteni, et testosteroon põhjustab agressiivsust, hoiatab Stanfordini neurobioloog Robert Sapolsky selliste loogikavigade eest. Ta selgitab, et kui võtta viiest isasest ahvist koosnev rühm, mille liikmete vahel on hierarhilised võimusuhted, võib kaunis täpselt ennustada, kuidas igäüks ahvidest teiste suhtes käitub. (Hierarhia tipus asuva ahvi testosteroonitase on kõrgem kui temast madalamal asuvate ahvide omal ning see kahaneb hierarhia alanedes.) Näiteks ahv number 3 norib tüli ahvidega 4 ja 5, aga väldib ahve 1 ja 2 ning põgeneb nende eest. Kui süstida ahvile nr 3 suures koguses testosterooni, muutub ta agressiivsemaks, aga üksnes ahvide 4 ja 5 suhtes, keda hakkab nüüd täiesti armutult piinama. Ta väldib aga endiselt ahve nr 1 ja 2, osutades, et „testosteroon mitte ei põhjusta agressiooni, vaid võimendab juba olemasolevat agressiooni“ (lk 155).

Selgub, et testosteroonil on agressioonile stimuleeriv mõju. See ei põhjusta agressiooni, vaid võimendab ja soodustab juba olemasoleva agressiivsuse väljendumist. Veelgi enam, agressioon *toodab* testosterooni. Tennisemängijate, meditsiinitudengite, maadlejate, purjetajate, langevarjurite ja kadettide uurimine on näidanud, et testosteroonitase sõltub võidust ja kaotusest, s.t võitjate tase tõuseb järsult, kaotajate oma aga langeb või jääb samaks. Sama trend kehtib naiste testosteroonitasemete puhul (Kemper; Kling).

Minu meelest näitavad need eksperimendid meile, et põhiküsimus ei ole selles, kas testosterooni on või ei ole, vaid pigem selles, kas agressioon on

sotsiaalselt aktsepteeritud või mitte. Nõudmine, et poisid peavad saama olla poisid, seetõttu hoopis süvendab probleemi, mida püüab leevendada.

Kui feministid ei eiragi meelega meeshormoone ega mäsä nende vastu, peab põhjuseks olema teine tänapäeva ühiskonna needus – isatus. Kuuldavasti on tänapäeva poiste hädade põhjus kindlasti selles, et poistel on puudus sobivatest rollimudelitest, kuna nende isad on kogu aeg kas tööl või lahutatud ning piiratud eestkostedõiguse ja külustusvõimalustega. Poiste probleeme lahkav arutelu jõuab pea vältimatult ringiga tagasi isade, õieti küll nende puudumise juurde.

Isatuse teemalise nutulauluga tuletatakse meile meelde, kui keskne on isa roll pereelus ning kuidas just isatus on lugematute ühiskondlike probleemide põhjus alates noorte kuritegevusest uimastite tarvitamise, seksuaalse vastutustundetuse, vaesuse ja muu taoliseni. Isad lisavad pereellu midagi asendamatu, midagi „olemuslikult mehelikku“, märgib Wade Horn, riikliku isaduse algatusrühma juht (tsit. Knickerbocker, lk 18).

Kahjuks ei ole olnud kuulda, mis täpselt on olnud isatuse põhjuseks. See-eest kuuleme vallasemadest, üksikvanemaga peredest, lapsi saavatest lastest ning tigidatest ja kättemaksuhimulistest eksnaistest (ja nende sama tigidatest ja jõukatest advokaatidest), kes takistavad meestel oma laste elus osalemast. Mehed *oleksid* oma laste jaoks olemas, kui vaid naised laseksid neil seda teha.

„Õnneks,“ kirjutab austraallane Steve Biddulph, „võitlevad isad oma koha eest pereelus“ (lk 74). Kelle vastu täpselt nad võitlevad? Naiste? Feministidest naised on anunud mehi tulema koju ja jagama naistega koduseid töid ja laste eest hoolitsemist – rääkimata abist oma poegade kasvatamisel – vähemalt 150 aastat?!

Rollimudelina näitaksid mehed eeskuju otsusekindluse, distsipliini ja oma emotsioonide kontrollimise alal – nende loomult agressiivsetel ja testosteroonis kümblevatel poegadel oleks sellest koolis kasu. Kuidas aga need oma bioloogilisest eelsoodumusest tulenevalt ohjeldamatud poisid maagiliselt kasvavad tugevateks, vaikseteks, otsusekindlateks ja vaoshoitud isadeks?

Rahu! Selleks on vaja, et naised teeksid seda, mida nad on bioloogiliselt määratud tegema: jääma koju ja kasvatama poisse (aga mitte liiga kaua) ning piirama oma meeste loomupäraselt kiskjalikke, agressiivseid ja himuraid impulsse. Kodust lahkudes ja tööle minnes on naised hüljanud endale loodusest määratud seksuaalse kasinuse rolli. Ühtäkki on isaduse ja poisipõlve teemaline arutelu muutunud mitte aruteluks mehelikkuse, vaid feminisismi üle.

Millest poiste üle arutledes ei räägita?

Mulle tundub, et see, millest isade ja poegade üle arutades juttu ei tehta, on *mehelikkus*. Kuigi me kuuleme väga palju *meessoost*, on vähe kuulda mehelikkusest, meessoo kui bioloogilise tõsiasja kultuurilistest tähendustest. Mehelikkuse teema tõstatamine võimaldaks meil mitmedki vaidlused lahendada, tundub mulle.

Mida ma silmas pean, kui ütlen, et mehelikkust ei ole diskussioonis näha? Kuidas ei ole? Ma küsin vastu: kui ma ütlen sõna „sugu“, mis sugu teile siis pähe tuleb? Oma kursustel ja kõnedes räägime me nii, nagu ainult naistel oleks sugu. See on poliitiliselt oluline, see on tähelepanu keskmes.

Ma räägin teile mehelikkuse nähtamatusest loo, mis paljastab ühtlasi selle nähtamatuse poliitilise tähenduse. (Lugu pärineb mu raamatust „Manhood in America“). 1980. aastate algupoolel osalesin väikeses feministlikus arutelurühmas. Ühel kohtumisel puutusin ma kahe naise vahelises diskussioonis meessoo nähtamatusega esmakordselt kokku. Valge- ja mustanahaline naine arutasid, kas naised on olemuslikult „õed“, kuna neil on põhimõtteliselt samad kogemused ja kuna kõik naised on meeste poolt alla surutud. Valge naise kinnitusel sidus asjaolu, et nad mõlemad on naised, neid hoolimata rassilistest erinevustest. Mustanahaline naine vaidles talle vastu.

„Kui sa hommikul ärkad ja peeglisse vaadat, siis keda sa näed,“ küsis ta.

„Ma näen naist,“ vastas valge naine.

„Selles asi ongi,“ vastas mustanahaline naine. „Mina näen *mustanahalist* naist. Minu jaoks on rass iga päev nähtav, sest rassi tõttu *ei ole* mul meie kultuuris eeliseid. Sinu jaoks on rass nähtamatu, sest sina oled selle kaudu eelisolukorras. Seetõttu on meie kogemus alati erinev.“

Nende mõttevahetust kuulates ma jahmusin ja oiatasin, vist valjemini kui olin kavatsenud. Kuna olin kohalviibinutest ainuke mees, küsis keegi minult, mida mu reaktsioon tähendas.

„Kui mina peeglisse vaatan,“ ütlesin ma, „näen ma inimest. Mind saab universaalselt üldistada. Valge keskklassi mehena ei ole mul klassi, rassi ega sugu. Mina olen inimene üldiselt!“

Mõnikord meeldib mulle mõelda, et tol hetkel *sai* minust valge keskklassi mees. Muidugi olin ma see juba varem, aga need identiteedid ei tähendanud minu jaoks suurt midagi. Tollest hetkest hakkasin mõistma, et rass, klass ja sugu ei ole seotud üksnes teiste inimestega, keda nende rassi-, klassi- või soolise kuuluvuse pärast marginaliseeritakse. Need mõisted käivad ka minu

kohta. Mina sain nautida nähtamatuse privileegi. Protsessid, millega üks grupp saab privileege ja teine ei saa, on nende jaoks, kes kuuluvad privileegeritute gruppi, sageli nähtamatud. Protsesse, mis muudavad meid tähtsusetuks ja jõuetuks, märkame osalt seetõttu, et teised tuletavad neid meile pidevalt meelde. Nähtamatus on topeltprivileeg – see on nii võimuhete väljendus, mida nähtamatuse dünaamika aitab säilitada, kui ka luksus. On luksus, et üksnes valged inimesed ei pea meie ühiskonnas igal hetkel mõtlema oma rassi peale. On luksus, et üksnes mehed saavad meie ühiskonnas teha näo, et sool ei ole tähtsust.

Toon veel ühe näide sellest, kuidas võim on sageli nähtamatu neile, kellele see kuulub. Paljudel teist on e-postiaadressid ja te kirjutate e-kirju inimestele üle maailma. Olete tõenäoliselt märganud, et Ameerika Ühendriikide ja teiste riikide e-postiaadresside vahel on üks suur erinevus: teiste aadressid lõpevad riigi tunnusega. Kui näiteks kirjutate Lõuna-Aafrikasse, panete aadressi lõppu „za“, Jaapanisse „jp“, Inglismaale „uk“ ja Saksamaale „de“. Kui aga kirjutate inimesele Ameerika Ühendriikides, on e-postiaadressi lõpus „edu“, kui tegu on haridusasutusega, „org“ organisatsiooni puhul, „gov“ riigiasutusel või „com“ või „net“ erasektori internetiettevõtetel. Miks Ameerika Ühendriikidel ei ole riigikoodi? Aga seepärast, et kui oled maailmas domineeriv jõud, tuleb nimetada kõiki teisi. Kui sina „valitsesd“, ei pea sa endale kui eraldiseisvale üksusele tähelepanu juhtima, vaid võid teeselda, et oled üldine, universaalne, üldistatav. Ameerika Ühendriikide seisukohast on kõik teised riigid „teised“ ja seepärast tuleb neid nimetada, nad ära märkida, märgistada. Taas kord on eesõigus nähtamatu. Üksnes ameeriklane sai kirjutada laulu, mille pealkiri on „Meie oleme maailm“.

Nähtamatusel on tagajärjed: eesõigus, nagu ka sugu, jääb märkamatuks. Nähtamatusest on raske kedagi kaasata. Eelistatud olukorra nähtamatus tähendab, et paljud mehed, nagu ka paljud valged inimesed, võtavad kaitsepositsiooni ja ärrituvad, kui satuvad silmitsi statistilise tegelikkuse, rassismi või seksismi inimlike tagajärgedega. Et meie eelisolukord on nähtamatu, võime me asuda kaitsepositsioonile. Võime isegi tunda, et ohvrid oleme hoopis meie.

Illustreerin oma mõttekäiku veel kahe näitega, mis on meie teemale veidi lähemal. Artiklis Mathew Shepardi brutaalsest homofobsest mõrvast kirjutab New York Times'i reporter, et „noored mehed moodustavad 80–90% geide vastu suunatud vägivallakuritegude eest kinnipeetutest, ütleb Valerie Jenness, sotsioloogia professor, kes õpetab kursust vihakuritegude teemal Irvine'i ülikoolis“. Seejärel tsiteerib reporter professor Jennessit otse: „See eanäitaja osutab meile, et nad tegelevad kodust täiskasvanuella üleminekul oma idenditeedi teemadega“ (Brooke, lk A16). Kas märkasite millegi kadu? Timesi reporter kirjutab „noortest meestest, kes moodustavad

...“, aga sotsioloog, ekspert, keda tsiteeritakse, räägib „eanäitajast.“ Selline see nähtamatus ongi.ⁱⁱ

Lõpetuseks veel üks illustreeriv näide sellest, kuidas mehelikkus jääb poisteteemalises arutelus nähtamatuks ning kuidas see nähtamatus kujuneb peaaegu alati feminismi kriitikaks. Kui Ameerika Ühendriikide Kongressi esindajatekoja vabariiklastest enamuse juhilt Tom DeLaylt küsiti kommentaari Columbine’is ja mujal toimunud koolitulistamiste kohta, ütles ta, et relvad „on noorte kuritegevusega vähe või ei ole üldse seotud“ ning põhjused on pigem laste päevahoius, evolutsiooniteooria õpetamises ja „töötavates emades, kes võtavad rasedusvastaseid tablette“ (tsit. The Nation, lk 5).

Mõned viimase aja poisteraamatutest siiski mõistavad, et mitte feminism, testosteroon, isatus ega evolutsiooniteooria õpetamine, vaid mehelikkus on võti, mille abil mõista poisipõlve ja selle praegust kriisi. Näiteks Dan Kindlon ja Michael Thompson kirjutavad oma „Kaini kasvatamises“, et meessoost eakaaslased ümbritsevad poisi „julmuse kultuuriga“, milles see on sunnitud eitama oma emotsionaalseid vajadusi, „harjub varjama oma tundeid“ ning lõpuks tunneb end emotsionaalselt isoleerituna (lk 89). „Tõelistes poistes“ räägib terapeut William Pollack „poiste koodist“ ja „mehelikkuse maskist“ – ennast täis hoiakust, mille taha poisid peidavad oma hirmud, mille alla suruvad sõltuvuse ja haavatavuse ning mille abil hoiavad ülal stoilist läbitungimatut fassaadi.

Mis täpsemalt on „poiste kood“? Kaksikümmend viis aastat tagasi kirjeldas psühholoog Robert Brannon meheksolemise nelja põhireeglit:

- (1) Ei memmekusele! – mees ei tohi kunagi teha midagi, mis võiks vähimalgi määral seostuda naiselikkusega; mehelikkus on naiselikkuse järjepidev mahasalgamine.
- (2) Ole tegija! – mehelikkuse tunnused on varandus, võim ja staatus. Mehelikkust mõõdetakse sissetuleku suuruse abil. Nagu ütleb Reagani ajastu tabav väljend: „Võidab see, kellel on surres kõige rohkem asju.“
- (3) Ole maailma tugisammas! – mees on mees, kui ta jääb kriisiolukorras kindlaks. Kriisiolukorras muudab mehe kindlaks sarnasus eluta objektiga. Kaljud, sambad ja puud on huvitavad mehelikkuse sümbolid.
- (4) Näita neile! – kiirga julgust ja agressiivsust. Ela täiega. Võta riske. (Brannon ja David)

Muidugi tõlgendavad erinevad meeste ja poiste rühmad neid reegleid eri tingimustes erinevalt. Meeste rühmade vahel sama suuri suuri erinevusi kui naiste ja meeste vahel. Tegelikult suuremaidki. Kui me toome mehelikkuse päevavalgele, ei tähenda see teiste kogemusekategoriate – rassi, klassi, rahvuse, seksuaalsuse ja vanuse – nähtamatuks muutmist. Olla 71-aastane

must geimees Clevelandis on tõenäoliselt äärmiselt erinev sellest, mida tähendab olla 19-aastane valge heteroseksuaalne maapoiss Iowas.

Unustage bioloogia ja testosteroon: on piisavalt näiteid, et väide „poisid on poisid“ ei kehti igal pool ja ühtmoodi. Vähestel Euroopa riikidel on ette näidata nii vägivaldseid, homofobseid ja inimvihkajalikke noori mehi. Kui bioloogia määrab kõik, siis miks on norra, prantsuse või šveitsi poisid nii teistsugused? Kas nemad ei ole poisid?

Ei saa rääkida ainsuses mehelikkusest, vaid *mehelikkustest*, tunnistades, et konstrueerime erinevaid mehelikkuse määratlusi. Rääkides mehelikkustest mitmuses, tunnistame, et mehelikkusel on eri rühmadesse kuuluvate meeste jaoks eri aegadel erinev tähendus. Samas ei tohi unustada, et kõik mehelikkused ei ole loodud võrdsena. Kõik Ameerika mehed peavad leppima ainsa mehelikkuse kuvandiga, ühe määratlusega, mis on seatud eeskujuks, millega me kõik ennast võrdleme. Me saame aru, mida tähendab olla mees meie kultuuris, kõrvutades oma määratlusi „teiste“ – etniliste ja seksuaalvähemuste ning ennekõike naiste omadega. Sotsioloog Erving Goffman on kirjutanud:

Põhimõtteliselt on Ameerikas ainult üks mehetüüp, mida ei ole vaja häbeneda: noor, abielus, valge, urbaniseerunud, põhjaosariikidest pärit, heteroseksuaalne, protestant, isa, kolledžiharidusega, täiskoormusega töötav, hea kehaehitusega, normkaalus, pikemat kasvu ja regulaarselt spordiga tegelev ... Iga mees, kes ei vasta mõnele neist kriteeriumidest, tunneb end tõenäoliselt vähemalt aeg-ajalt vääritud, ebatäiusliku ja alaväärsena. (lk 128)

Need viimased sõnad väärivad mu meelest erilist tähelepanu. Kui mehed tunnevad, et nad ei ole tasemel, väidab Goffman, tunnevad nad end tõenäoliselt „vääritud, ebatäiusliku ja alaväärsena“. Ma usun, et just sellest vääritud, ebatäiuslikkuse ja alaväärsuse tundest saavad alguse poiste pingutused tõestada end meestena. Viisid, kuidas nad ennast infopuuduse ja valeinfo tõttu tõestada üritavad, toobki kaasa tüdrukute ja poiste probleemid koolis.

Kuidas annab teine mehelikkusekäsitlus arutelule uue suuna?

Erinevate mehelikkuse käsitluste sissetoomine leevendab poisteteemalises arutelus mitut probleemi. Esmajoones võimaldab see meil uurida, kuidas klass ja rass mitmekesisust pilti poiste edasijõudmisest ja käitumisest. Teiseks toob see välja, et poisid ja tüdrukud on selles võitluses ühel pool rindejoont, mitte üksteise vastu.

Kui näiteks Kindlon ja Thompson kirjeldavad asju, mida *poisid* vajavad, kirjeldavad nad õigupoolest, mida vajavad *lapsed*. Nende sõnutsi vajavad

noorukieas poisid, et neid armastataks, nad saaksid seksi ning ei saaks haiget (lk 195–6). Kas tüdrukutel on teisiti? Vanematele soovitatakse: lubage poistele nende emotsioone (lk 241), leppige nende suure aktiivsusega (lk 245), rääkige neile tuttavas keeles ja kohelge neid lugupidavalt (lk 247), õpetage neile, et empaatia on julguse märk (lk 249), distsiplineerige juhendades ja kujundades (lk 253), näidake oma eeskujuga, et mehelikkus eeldab enda emotsionaalset sidumist (lk 255) ning õpetage, et mees saab olla mitmel moel (lk 256). Kui selgelt tautoloogilised soovitusel kõrvale jätta, soovitavad nad täpselt sama, mida feministlikud naised on juba mõnda aega soovitanud tüdrukute puhul.

Teiseks on mehelikkusele keskendudes võimalik mõista, mis poistega koolis juhtub. Tõmmakem jälle paralleel tüdrukutega. Carol Gilligani hämmastav ja sageli liigutav teismelisi tüdrukuid käsitlev teos kirjeldab, kuidas iseteadlikud, enesekindlad ja uhked tüdrukud „kaotavad oma hääle“, kui jõuavad noorukiikka (vt nt Brown ja Gilligan). Samal ajal, märgib William Pollack, muutuvad poisid enesekindlamaks, sageli isegi üle oma võimete. Võiks isegi öelda, et nad *leiavad* oma hääle, aga see on võltsilt bravuurikas, poosetav, rumalaid riske võttev ja põhjuseeta vägivaldne hääl. „Poiste kood“ õpetab neile, et nad peavad võtma jõupositsiooni ja seetõttu hakkavad nad vastavalt käituma.

Mis on kogu selle teeskluse ja poosetamise taga? See ei ole mitte testosteroon, vaid eesõiguse tunne. Noorukieas saavad nii poisid kui ka tüdrukud kätte oma esimese tõelise doosi soolist ebavõrdsust: tüdrukud suruvad oma ambitsioonid alla, poisid pumpavad need üles.

Viimase aja uuringud õpitulemuste soolise lõhe kohta kinnitavad seda. Tüdrukud alahindavad sagedamini oma võimeid, eriti traditsiooniliselt „mehelikumates“ valdkondades nagu reaalsuuna. Reaalsuuna valivad üksnes võimekamad ja kindlamad tüdrukud. Nii on neid vähe ja nende hinded kõrged. Poisse seevastu kihutab tagant võlts bravuurikus (ja sageli ka perekonna kõrged ootused) ning nad hindavad sagedamini oma võimeid üle, valides reaalsuuna ka siis, kui nende võimed on madalamad ja edulootused väiksemad. See erinevus, aga mitte poiste oletatav diskrimineerimine, on põhjuseks, miks tüdrukute keskmised eksamitulemused reaalsuunetes on praeguseks keskmiselt enam-vähem samad kui poistel. Liiga paljud poisid, kes hindavad oma võimeid üle, jäävad raskele reaalsuunete suunale kauemaks kui vaja ning tõmbavad poiste keskmisi tulemusi alla. Tüdrukud seevastu, keda on vähem ning kelle võimed ja enesehinnang võimaldavad neile eduka „läbipääsu“ meeste valdkonnast, väänavad tüdrukute andmeid ülespoole.

Paralleelprotsess toimib humanitaar- ja sotsiaalainetes. Tüdrukute keskmised eksamitulemused näiteks emakeeles ja võõrkeeltes ületavad poiste omi. See ei ole aga mitte „tagurpidi diskrimineerimise“ tulemus, vaid pigem pörkuvad

poisid mehelikkuse normidega. Poiste arvates on emakeel „naiselik“ aine. Wayne Martino teedrajav uuring Austraalias leidis, et emakeel ei huvita poisse, kuna see võib kahjustada nende (võlts)mehelikku poosi (vt nt Martino „Soolistatud õppimisviisid“, „Lahedad poisid“; vt ka Yatesi „Sooline võrdsus“, „Debatt „Mis poistest saab““; Lesko). „Lugemine on nõme, ühel kohal istumine ja sõnade jõllitamine on hale“, kommenteeris üks poiss. „Suurem osa poisse, kellele emakeeletund meeldib, on peded“ (Martino „Soolistatud õppimisviisid“, lk 132). Traditsiooniline humanitaarharidus feminiseerub. Nagu Catharine Stimpson hiljuti sarkastiliselt märkis, „ei räägi tõelised mehed prantsuse keelt“ (tsit. Lewin, lk 26).

Poisid vihkavad emakeeletunde samal põhjusel, miks tüdrukud neid armastavad. Nad märkavad, et emakeeletunnis ei ole kiireid ja kindlaid reegleid, igaüks avaldab pigem teema kohta arvamust ja kõigi arvamustest peetakse lugu. „Vastuseid võib olla mitmeid, sul ei saa kunagi minna täiesti valesi“, täheldas üks poiss. „See ei ole nagu reaallained, kus kõigel on üks õige vastus.“ Teine poiss märkis:

Minu jaoks on emakeel raske, sest tekstide lugemiseks ei ole selgeid reegleid ... Emakeel ei ole nagu matemaatika, kus sul on reeglid, mille järgi ülesandeid lahendatakse ning kus on õiged ja valed vastused. Inglise keeles pead kirjutama, mida tunned ja mis sulle ei meeldi. (Martino „Soolistatud õppimisviisid“, lk 133)

Võrrelge seda tüdrukute vastustega samas uuringus:

Mulle meeldib emakeelt õppida, sest . . . emakeeletunnis on vabadust – mitte nagu reaallainetes – ja sinu arvamus ei ole alati vale. Ei ole kindlaid õiged ja valesid vastuseid ja sa võid vabalt öelda, mida tunned, ilma et seda peetaks valeks vastuseks. (Martino „Soolistatud õppimisviisid“, lk 134)

Poisse ei „feminiseeri“ mitte koolikogemus, vaid pigem traditsioonilise mehelikkuse ideoloogia, mis ei luba poistel olla koolis edukas. „Töö, mida siin tehakse, on tüdrukute töö,“ märkis üks poiss. „See ei ole päris töö“ (Mac an Ghaill, lk 59; täiendavad uuringud, vt Lesko).

Kas lahendus on tüdrukute- ja poistekoolid?

Niisiis, kas lahendus on ühesoolised koolid? Paljud arvavad seda. Mõned andmed osutavad tõepoolest, et tüdrukutele on ühesoolistest koolidest kasu. On andmeid, et ka poiste edasijõudmine paraneb, kui nad käivad ühesoolises koolis. Empiiriliselt ei ole need andmed siiski veenvad, kuna ühesoolise kooli mõju enamasti kaob, kui lisada võrrandisse ka sotsiaalne klass ja poiste kogemused keskkoolist.

Oma teedrajavas raamatus „Akadeemiline revolutsioon“ kirjutavad sotsioloogid Christopher Jencks ja David Riesman:

Meestekolledži ideed oleks suhteliselt kerge kaitsta maailmas, kus naised oleksid meestega täiesti võrdsed, aga nad ei ole. Seepärast saaks meestekolledžist tõenäoliselt tahes-tahtmata vahend, millega säilitada vaikivat teadmist meeste ülimuslikkusest . . . Kuigi me ei ole igas hinna eest sugude eraldamise vastu, oleme vastu siis, kui see aitab säilitada soolist üleolekut.ⁱⁱⁱ (lk 300, 298)

Lühidalt öeldes õpivad naised naistekolledžis, et nad saavad teha samu asju, mida mehedki. Mehed seevastu õpivad meestekolledžis, et naised ei saa teha kõike, mida nemad (mehed). Naistekolledžid võivad soolist ebavõrdsust kõigutada, meestekolledžid aga seda taastoota.

Tõmmakem siin paralleel rassiga. Ajalooliselt mustanahaliste kolledžite jätkuvat olemasolu võib põhjendada sellega, et need koolid võitlevad rassistlike ideedega, mille järgi mustanahalised üliõpilased ei ole akadeemiliselt võimekad, ning on paigaks, kus mustanahalised tudengid ei puutu kokku igapäevaste rassismiilmingutega ja saavad tõsiselt õpingutele pühenduda. Keerulisem oleks põhjendada valgete üliõpilaste kolledžite säilitamist, sest ainuüksi oma olemasoluga taastoodaksid need rassilist ebavõrdsust. Kui sooküsimuste juurde tagasi tulla, nendib psühholoog Carol Tavris, et „tüdrukutekoolid õigustavad oma olemasolu, kui annavad noortele naistele tugevama tõuke enesekindluse, intellektuaalse iseseisvuse ja tööalase pädevuse saavutamiseks.“ Kuna segakoolid rajanevad „eeldusel, et mees- ja naissoo vahel on vähe kaasasündinud erinevusi ning inimesi tuleks õpetada kui indiviide, mitte ühe või teise soorühma liikmeid“ ei ole küsimus „mitte selles, kas teha segakoolid, vaid selles, millal ja kuidas seda teha“ (Tavris, lk 127; vt ka Priest, Vitters ja Prince 1978, lk 590).

Tüdrukutekoolid põlistavad sageli kahjulikke hoiakuid ja stereotüüpe naiste kohta, kes „loomu poolest või oludest tingituna ei saa olla edukad või õppida hästi segakoolides“ (Epstein „Müüdid ja põhjendused“, lk 191). Isegi kui feministidest naised toetavad ideed, et naised ei saa meestega samas valdkonnas võrdselt konkureerida, vaid vajavad „erikohtlemist“, on see märk kadunud lootusest, võimetusest või tahtmatusest seada võrdsete ja turvaliste koolide loomine riiklikuks prioriteediks. Me nagu ütleksime tüdrukutele, et „kuna me ei saa sellega hakkama, teeme me paremuselt järgmist: eraldame teid vastikutest poisest, kes teie elu põrguks muudavad.“

Sellised ettepanekud toetuvad sageli ka naiste ja meeste erinevuste vääritimõistmisel, uskumusel „nende“ ja „meie“ vahel laiutavast ületamatust kuristikust, mille tekitavad erinevad õpistiilid, vaimsed võimed, aju ehitus ning teadmise, rääkimise ja hoolimise viisid. John Dewey, keda võib pidada Ameerika suurimaks haridusteoreetikuks ja kes oli tuline naiste õiguste

toetaja, oli marus selliste algatuste alaväärstavast suhtumisest naistesse. 1911. aastal ironiseeris Dewey „naiste botaanika“, „naiste algebra“ ja miks ka mitte „naiste korrutustabeli“ üle (lk 59). „Ühelgi teisel teemal ei ole olnud nii palju dogmaatilist kindlust, mis põhineks nii vähestel teaduslikel tõenditel, kui meeste ja naiste mõistuse puhul“. Dewey väitis, et segakoolid tulevad tüdrukutele kasuks, avades neile varem kättesaamatuid võimalusi. Tema hinnangul muutuvad tüdrukud segakoolides vähem manipuleerivaks ning hakkavad rohkem lootma iseendale ja tahtma heakskiitu ise välja teenida, mitte nuruma seda teistelt. Nad saavad üle oma hinnangute kitsarinnalisusest, mis tuleneb neile pealesurutud kitsastest väljavaadetest; nende ülinaiselikud nõrkused tasanduvad“ (lk 60).

Veelgi enam, Dewey väitel on segakoolid kasulikud ka poistele. „Poisid õpivad õrnust, isetust, viisakust; nende loomupärane tarmukus leiab taunitava mässulisuse asemel kasulikke väljendusvorme,“ kirjutas ta (lk 60). Teine ühiskonna ja hariduse reformija Thomas Wentworth Higginson oli samuti ühesooliste koolide vastu: „Ma olen veendunud, et varem või hiljem hakkab inimkond suhtuma kõigisse eraldavatesse õppeasutustesse samamoodi, nagu Ameerika turistid praegu suhtuvad Lõuna-Euroopa rohketesse kloostritesse – lugupidamisega nende rajajate vagade kavatuste suhtes, aga hämmastusega, et selline viga on üldse kunagi tehtud“ (lk 1).

Kokkuvõttes olen ma veendunud, et me peame olukorraga üheskoos toime tulema. Ühesoolised koolid tüdrukutele võivad meessoole ülemvõimu kõigutada, aga ühesoolised koolid poistele kipuvad seda põlistama. Tüdrukutekoolid põlistavad ka arusaama, et naised vajavad edukaks toimetulekuks lisaabi ning et mehelikkus on muutusele nii resistentne, et meeste juuresolekul on võimatu haridust omandada. Minu meelest on see solvav nii naiste kui meeste suhtes.

Poiste kriis on tegelikult mehelikkuse kriis

Mehelikkuse nähtavaks muutmine võimaldab meil mõista seda, mis minu arvates on *tegelik* poistega seotud kriis Ameerikas. Tegelikku kriisi nimetatakse tavaliselt teise nimega, näiteks „teismeliste vägivald“, „noorte vägivald“, „kambavägivald“, „äärelinnade vägivald“, „koolivägivald“. Kes on sellega meie arust seotud – kas tüdrukud?

Kujutlege, et kõik Littletoni, Pearli, Paducah', Springfieldi ja Jonesboro tapjad oleksid olnud vaestest peredest pärit mustanahalised tüdrukud, kes oleksid elanud hoopis New Havenis, Newarkis või Providence'is. Meie riiklik debatt käsitleks vaeseid mustanahalisi linnatüdrukuid. Tähelepanu keskmes oleksid rass, klass ja sugu. Meedia leiutaks tüdrukute käitumise

tähistamiseks uue termini nagu „wilding“¹ kümme aastat tagasi. Me kuuleksime vaesuse kultuurist, sellest, kuidas suurlinnaelu sünnitab kuritegevust ja vägivalda, mustanahaliste oletatavatest loomulikest kalduvustest vägivaldsele. Mõned süüdistaksid isegi feminismi selles, et tüdrukud on mõttetult poisse jäljendades vägivaldseks muutunud. Ja ometi on kõigil jäänud märkmata ilmne tõsiasi, et kõik koolitulistajad olid valged keskklassi poisid.

Vaadake faktidele näkku: mehed ja poisid panevad Ameerikas toime 95 protsenti kõigist vägivallakuritegudest. Iga päev teevad 12 poissi ja noormeest enesetapu – seda on seitse korda rohkem kui tüdrukute enesetappe. Iga päev mõrvatakse 18 poissi ja noormeest – kümme korda rohkem kui tüdrukuid (vt Kimmel „Soolistatud ühiskond“). Varajasest east õpivad poisid, et vägivad ei ole mitte ainult aktsepteeritav, vaid ka tunnustust väärt konfliktilahenduse vorm. Teismelised poisid arvavad teismelistest tüdrukutest neli korda sagedamini, et kui keegi järjekorras ette trügib, on see piisav põhjus kakluse alustamiseks. Pooled teismelistest poistest satuvad igal aastal kaklustesse.

See on olnud nii palju aastaid. Üheski teises kultuuris ei ole välja arenenud nii vägivaldset „poistekultuuri“, nagu ajaloolane E. Anthony Rotundo seda oma raamatus „Ameerika mehelikkus“ nimetab. Kus mujal kandsid väikesed poisid veel 1940. aastate lõpus ka päriselt õlal väikseid puulaaste ja õrritasid teisi neid maha pühkima, et saaks kaklust alustada? Lugejaid võib imestama panna, aga väljend „laastu õlal kandma“ (ingl k *carrying a chip on your shoulder*) vastab täht-tähelt tõele – see oli noorukieas poiste mehelikkuse proovikivi.

Millises teises kultuuris on oma aja juhtivad eksperdid *soovitanud* kaklemist kui poiste tervisliku mehelikkuse arendamiseks sobivat tegevust?

Tunnustatud psühholoog G. Stanley Hall, kes võttis kasutusele termini „noorukiiga“, oli arvamusel, et poiss, kes ei kakle, on „mitte keegi“, ning „parem aeg-ajalt rusikaga veriseks löödud nina ... kui arenguseisak, küüniline ja kriitiline suhtumine, kehaline ja vaimne argpükslus“ (lk 154).

Tema jüngrid jätkasid tarmukalt tööd. Järgmine näide pärineb J. Adams Pufferi 1912. aasta edukast nõuanderaamatust vanematele „Poiss ja tema kamp“:

On hetki, kui poiss peab seisma oma õiguste eest, kui ta ei taha olla argpüks ja kaotada teed iseseisvuse ja tõelise mehelikkuse juurde ... Tugeva tahtejõuga poiss ei vaja võitluse astumiseks tagantsundimist, vaid sageli parasjagu juhendamist ja piiramist. Kui ta kakleb sagedamini kui ütleme kuus korda nädalas – muidugi välja

¹ wilding - lõbu pärast tänavatel vägivallatsemine

arvatud esimesel nädalal uues koolis – on ta tõenäoliselt liiga suur riiukukk ja vajab ohjeldamist. (lk 91)

Poisid peaksid kaklema keskmiselt kord päevas, välja arvatud esimesel nädalal uues koolis, kui neil eeldatavasti tuleks kakelda tihedamini!

Eelmise sajandi vahetusest tänapäevani on vägivald moodustanud osa mehelikkuse tähendusväljast, osa sellest, kuidas mehed on traditsiooniliselt testinud, näidanud ja tõestanud oma mehelikkust. Et poistel ei ole olnud enesemääratluseks teist kultuurilist mehhanismi, on nad vägivalda kui mehkeks saamise viisi innukalt omaks võtnud.

Mäletan väikest mängu, mida me kooliõues mängisime. Üks poiss tuli teise juurde ja tegi, nagu lööks teda näkku. Kui teine poiss võpatas – nagu teeks iga *tervemõistuslik* inimene – hüüdis esimene poiss „sa võpatasid“ ning lõi teist kõvast vastu käsivart. Tal oli õigus seda teha, sest teine poiss oli ju mehelikkuse testis läbi kukkunud. Mees olla tähendas mitte kunagi võpatada.

Hiljuti läbiviidud noorte vägivallakurjategijate uuringus seostab psühholoog James Garbarino meeste vägivalda juured sellega, kuidas poisid viha ja haigetsaamist alla suruvad. Uuritud noorte kurjategijate „surmatoov trotslikkus varjab sageli sügavaid emotsionaalseid haavu, ülepaisutatud enesekindlusega korvatakse sisemist ärakasutatuse, haigetsaamise ja ebaõiguse tunnet (lk 128). Teisisõnu, nagu väljendas kuulus Reagani ajastu pörkerauakleeps, „Ma ei pea viha, ma maksan kätte“, või nagu ütles üks uuritud vang: „Pigem tahetagu mind mõrva eest, kui ei taheta üldse“ (lk 132).

James Gilligan läheb veelgi täpsemaks. Ta väidab oma raamatus „Vägivald“, mis on üks valgustavamaid vägivallakäsitlusi, mida ma olen lugenud, et vägivald saab alguse „hirmust saada häbistatud ja naeruvääristatud ning ületamatust vajadusest takistada teisi enda üle naermast, pannes nad hoopis nutma“ (lk 77).

Tuletagem taas meelde Goffman sõnu „väärITU, ebatäiuslik, alaväärne“. Nüüd kuulake neid hääli: esiteks Evan Todd, Columbine'i Ameerika jalgpalli meeskonna sajakilone kaitsemängija, kes esindas spordipoiste subkultuuri, mida Columbine'i koolitulistajad Dylan Klebold ja Eric Harris ei suutnud taluda: „Columbine on puhas ja hea koht, välja arvatud need väärakad,“ ütles Todd. „Muidugi me mõnitasime neid. Aga mida te ootate tüüpide puhul, kes tulevad kooli imeliku soenguga ja sarvedega mütsiga? Neid ei mõnitanud ainult sportlased, terve kool jälestas neid. Nad on punt pedesid, kes üksteist kubemest krabasid. Kui sa tahad kellestki lahti saada, siis sa mõnitad teda. Kogu kool kutsus neid pededeks“ (tsit. Gibbs ja Roche,

lk 50–51). Harris ütleb, et teised tegid pidevalt nalja „minu näo, mu juuste, mu särkide üle“ (lk 44). Klebold lisab: „Ma tapan teid kõiki. Te olete meid aastaid pasaga loopinud“ (lk 44).

Meie proovikivi

Kui me tõesti tahame poise päästa ja kaitsta ning poisipõlve ausse tõsta, on meie ülesanne leida, kuidas sellist mehelikkuse ideoloogiat paljastada ja kõigutada, kuidas lõhkuda pealiskaudset „poisid jäävad poisteks“ mudelit ning murendada poiste süüdimatusetunnet. Tõde on selles, et valitsev mehelikkuse ideoloogia on probleem nii *tüdrukute* kui ka *poiste* jaoks. Sellest lähtudes on meie tugevaim liitlane minu meelest naisliikumine.

Muidugi avas feminism naiste ja tüdrukute jaoks uusi võimalusi ja muutis käitumisreegleid: seksuaalne ahistamine töökohal ei ole enam tavapärane; kohtinguvägistamised ei ole enam „kohtinguetiketi“ osa; koolides on edukalt kahtluse alla seatud nii varjatud kui avalikke tüdrukute diskrimineerimise vorme, nt tüdrukute suunamist kodundusetundi, kuigi nad pigem valiksid füüsika, tüdrukute kõrvalejätmist sõjakoolidest ja kehalise kasvatuse tundidest, anatoomiatundides pornograafiliste slaidide kasutamist. Unustada ei saa ka kohtuvaidlusi õpetajate ja kaaslaste poolse koolikiusamise ja seksuaalse ahistamise juhtumites.

Lisaks on feminism andnud ideid, kuidas olla uut moodi poiss ja mees, lähtudes õiglusest, väärtustades võrdsust ja väljendades rikkalikumat emotsioonide skaalat. Nii et loomulikult süüdistatakse feministe meeste tümitamises – feministid kujutavad ette, et mehed (ja poisid) oleksid võimelised enamaks (vt nt Miedzian; Silverstein ja Rashbaum).

Mõelda vaid, et feministe süüdistatakse meeste tümitamises! Tegelikult on minu arvates tõelised meestetümitajad hoopis parempoolsed antifeministid. Antifeminismi taga võib tõenäoliselt näha kõige solvavamad mehelikkuse kuvandid üldse, mille järgi mehed on metslased, kiskjalikud, seksuaalselt kõigesööjad, vägivaldsed olendid, kes vägistavad, tapavad ja rüüstavad, kui naised ei täida oma tsiviliseerivat rolli ja neid ohjes ei hoia. „Iga ühiskond peab hoidma end sotsiaalsete sidemeteta mehe eest, sest ta on paljude ühiskonna pahede üldlevinud põhjus,“ kirjutab David Popenoe (lk 12). Kui öeldakse, et poisid jäävad poisteks, siis mõeldakse, et nad jäävad metsikuteks tsiviliseerimate loomadeks. Noored mehed, nagu konservatiivne kriitik Charles Murray hiljuti kirjutas, on „loomu poolest barbarid, kelle jaoks abielu ... on vältimatu tsiviliseeriv jõud“ (lk 23). Ja mida arvata evolutsioonipsühholoogist Robert Wrightist, kes hiljuti „selgitas“, et naised ja mehed on evolutsiooniliselt nii erinevalt kodeeritud, nagu nad oleksid pärit eri planeetidelt. „Mehed“, kirjutas ta, „on loomult ahistavad, ülemäärase omandiinstinktiga, lihahimulised sead“ (lk 22). Kui need sõnad

oleks öelnud mõni radikaalne feminist, oleks antifeministlikud kriitikud põlgusest ulgunud, et feministid vihkavad mehi!

Meil on ka vestlussaadete matroon, doktor Laura Schlesinger, kes ütleb: „Mehed ei teeks pooltki sellest, mida nad teevad, kui naised ei laseks,“ ütles ta hiljuti ajakirjale „Modern Maturity“ antud intervjuus. „On fakt, et mehed lähevad paha peale. See on su enda süü, kui sa lubad enda kõrvale mehe, kes teeb pahandusi“ (tsit. Goodman, lk 68).

Ainus ratsionaalne reaktsioon neile solvavatele ettekujutustele muutumatust sissekodeeritud vägivaldsest mehelikkusest oleks eeldada, et need vastavad tõele. Kui me ütleme, et poisid jäävad poisteks, eeldame tavaliselt, et kalduvus vägivallale on kaasasündinud, sünnieelse testosteroonikokteili vältimatu tagajärg. Aga just see panebki küsima - ja mis siis? Me peame otsustama, kas korraldame ühiskonnaelu nii, et pigistame poiste „loomupärasest“ eelsoodumusest vägivallale maksimumi välja, või nii, et üritame seda minimeerida. Üksnes bioloogiaga ei saa sellele küsimusele vastata ning nentides, et poisid jäävad poisteks, ja riigis abitult õlgu kehitades jätame hooletusse oma poliitilise vastutuse.

Lisaks tahaks küsida, mis bioloogiast me räägime? Terapeut Michael Gurian nõuab, et me aktsepteeriksime poiste „sissekodeeritud“ loomust. See „kood“ on tema meelest konkurentsihimuline ja agressiivne. „Agressioon ja füüsiliste riskide võtmine on poistes sisse kodeeritud,“ kirjutab ta. Gurian väidab, et talle meeldib seda sorti feminism, mis „ei ole meestevastane, aktsepteerib poisse sellistena, nagu need on, ning pigem armastab neid, mitte ei ürita nende loomust muuta“ („Kena noormees“, lk 53–4).

See on minu maitse jaoks liiga kitsas vaade feminismile – ja poistele. Ma arvan, et see nõuab meilt kaugelt liiga vähe, nõuab, et me lihtsalt aktsepteeriksime poisse ja väga piiratud ettekujutust nende loomusest. Feminismi ootused meile on kõrgemad – et me *ei* aktsepteeriks käitumisviise, mis kahjustavad poisse, tüdrukuid ja nende keskkonda – sest me oleme võimelised enamaks kui *osa* meie sissekodeeritud omadustest dikteerib. Me oleme ju lõpuks kodeeritud ka tundma kaastunnet, hoolima ja armastama, kas pole?

Kindlasti ei solvaks me mehi, nagu parempoolsed seda teevad, ega väidaks, et üksnes naised on loomult võimelised armastama, hoolitsema ja hoolima, ega ju? (Ma olen kindel, et müriaad meesõiguslasi, kes nõuavad oma laste hooldusõigust, ei söandaks seda teha!) Mulle meenub rida Kate Milletti teedrajavast raamatust „Seksuaalpoliitika“, mis ilmus enam kui kolmekümne aasta eest:

Ehk kõige kurvastegevamalt osutab meheliku ülimuslikkuse ebainimlikkusele see, et ülevaimad inimlikud omadused – kiindumus, kaastunne, lahkus, rõõmsameelsus – omistatakse rõhututele. (lk 324–6)

Küsimus ei ole minu meelest selles, kas meile on või ei ole midagi sisse kodeeritud, vaid pigem selles, millised sissekodeeritud elemendid me otsustame ausse tõsta ja milliseid kahtluse alla seada.

Mulle meenub tabav feminismimääratlus, et tegu on radikaalse ideega, mille kohaselt naised on inimesed. Feministid tunduvad uskuvat ka ennekuulmatut oletust, et kui pakkuda poistele – ja ka meestele – piisavalt armastust, kaastunnet ja tuge, võivad neistki saada inimesed. See on kujutus poisipõlvest, mille nimel minu meelest tasub võidelda.

Kasutatud allikad

Adams, Lorraine, and Dale Russakoff. "Dissecting Columbine's Cult of the Athlete." *The Washington Post*, 15 July 1999.

American Association of University Women. *How Schools Shortchange Girls: The AAUW Report, A Study of Major Findings on Girls and Education*. Washington, DC: American Association of University Women Educational Foundation, 1992.

- - - . *Gender Gaps: Where Schools Still Fail Our Children*. New York: Marlowe and Co., 1999.

Bailey, Susan McGee, and Patricia B. Campbell, "The Gender Wars in Education." *WCW Research Report*. Wellesley, MA: Wellesley Center for Research on Women, 1999/2000.

Biddulph, Steve. *Raising Boys*. Berkeley: Ten Speed P, 1999.

Brannon, Robert, and Deborah David. "Introduction" to *The Forty-Nine Percent Majority*. Reading, MA: Addison, Wesley, 1976.

Brooke, James. "Men Held in Beating Lived on the Fringes." *The New York Times*. 16 October 1998: A16.

Brown, Lyn Mikeal, and Carol Gilligan. *Meeting at the Crossroads*. New York: Ballantine, 1992.

Connell, R. W. "Teaching the Boys: New Research on Masculinity, and Gender Strategies for Schools." *Teachers College Record*, 98(2), Winter 1996.

Dewey, John. "Is Coeducation Injurious to Girls?" *Ladies Home Journal*. 11 June 1911.

Epstein, Cynthia Fuchs. *Deceptive Distinctions*. New Haven: Yale UP, 1988.

- - - . "The Myths and Justifications of Sex Segregation in Higher Education: VMI and the Citadel." *Duke Journal of Gender Law and Policy* 4, 1997.

Garbarino, James. *Lost Boys: Why Our Sons Turn Violent and How We Can Save Them*. New York: The Free P, 1999.

Gibbs, Nancy and Timothy Roche. "The Columbine Tapes." *Time* 154 (25), 20 December 1999: 40-51.

Gilbert, Rob, and Pam Gilbert. *Masculinity Goes to School*. London: Routledge, 1998.

Gilligan, Carol. *In a Different Voice*. Cambridge: Harvard UP, 1982.

Gilligan, James. *Violence*. New York: Vintage, 1997.

Goffman, Erving. *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1963.

Goodman, Susan. "Dr. No." *Modern Maturity*, September-October, 1999.

Gose, Ben. "Liberal Arts Colleges Ask: Where Have the Men Gone?" *Chronicle of Higher Education*. 6 June 1997: A35-6.

Gose, Ben. "Colleges Look for Ways to Reverse a Decline in Enrollment of Men." *Chronicle of Higher Education*. 26 November 1999: A73.

Gurian, Michael. *A Fine Young Man: What parents, mentors, and educators can do to shape adolescent boys into exceptional men*. New York: Jeremy P. Tarcher/Putnam, 1998.

- - - . *The Wonder of Boys: What parents, mentors, and educators can do to shape boys into exceptional men*. New York: Jeremy P. Tarcher/Putnam, 1996.

Hall, G. Stanley. "The Awkward Age." *Appleton's Magazine*. August 1900.

Higginson, Thomas Wentworth. "Sex and Education." *The Woman's Journal*. 1874. Reprinted in *History of Woman Suffrage*, Vol. 3, S. B.

Anthony, E. C. Stanton, and M. J. Gage, Eds. New York: Woman Suffrage Association Press, n.d.

Jencks, Christopher, and David Riesman. *The Academic Revolution*. Chicago: U of Chicago P, 1977.

Kemper, Theodore. *Testosterone and Social Structure*. New Brunswick, NJ: Rutgers UP, 1990.

Kimmel, Michael. *The Gendered Society*. New York: Oxford UP, 2000.

- - - . *Manhood in America: A Cultural History*. New York: The Free P, 1996.

Kindlon, Dan, and Michael Thompson. *Raising Cain: Protecting the Emotional Life of Boys*. New York: Ballantine, 1999.

Kleinfeld, Judith. "Student Performance: Males Versus Females." *The Public Interest*. Winter 1999.

Kling, Arthur. "Testosterone and Aggressive Behavior in Man and Non-human Primates." Eds. B. Eleftheriou and R. Sprott. *Hormonal Correlates of Behavior*. New York: Plenum, 1975.

Knickerbocker, Brad. "Young and Male in America: It's Hard Being a Boy." *Christian Science Monitor*. 29 April 1999.

Koerner, Brendan. "Where the Boys Aren't." *U. S. News and World Report*. 8 February 1999.

Lesko, Nancy, ed. *Masculinities and Schools*. Newbury Park, CA: Sage Publications, 2000.

Lewin, Tamar. "American Colleges Begin to Ask, Where Have All the Men Gone?" *The New York Times*. 6 December 1998.

Lingard, Bob. "Masculinity Politics, Myths and Boys' Schooling: A Review Essay." *British Journal of Educational Studies*, 45 (3), September 1997.

Mac an Ghaill, Mairtin. *The Making of Men: Masculinities, Sexualities and Schooling*. London: Open UP, 1994.

- - - . "What About the Boys?': Schooling, Class and Crisis Masculinity." *Sociological Review*, 44(3), 1996.

Martino, Wayne. "Gendered Learning Practices: Exploring the Costs of Hegemonic Masculinity for Girls and Boys in Schools." *Gender Equity: A Framework for Australian Schools*. Canberra: np, 1997.

---. "'Cool Boys,' 'Party Animals,' 'Squids,' and 'Poofers': Interrogating the Dynamics and Politics of Adolescent Masculinities in School." *British Journal of Sociology of Education*, 20(2), 1999.

Miedzian, Myriam. *Boys will be Boys: Breaking the Link Between Masculinity and Violence*. New York: Doubleday, 1991.

Millett, Kate. *Sexual Politics*. New York: Random House, 1969.

Mills, Martin. "Disrupting the 'What About the Boys?' Discourse: Stories from Australia" paper presented at the Men's Studies Conference, SUNY at Stony Brook, 6 August 1998.

Mortenson, Thomas. "Where are the Boys? The Growing Gender Gap in Higher Education." *The College Board Review*, 188, August 1999.

Murray, Charles. "The Emerging British Underclass." London: IEA Health and Welfare Unit, 1990.

The Nation. "News of the Week in Review." 15 November 1999. Pollack, William. *Real Boys: Rescuing Our Sons from the Myths of Boyhood*. New York: Henry Holt, 1998.

Popenoe, David. *Life Without Father*. New York: The Free P, 1996.

Priest, R., A. Vitters, and H. Prince, "Coeducation at West Point." *Armed Forces and Society*, 4 (4), 1978.

Puffer, J. Adams. *The Boy and His Gang*. Boston: Houghton, Mifflin, 1912.

Riesman, David. "A Margin of Difference: The Case for Single-Sex Education." Eds. J. R. Blau and N. Goodman. *Social Roles and Social Institutions: Essays in Honor of Rose Laub Coser*. Boulder: Westview P, 1991.

Rotundo, E. Anthony. *American Manhood: Transformations of Masculinity from the Revolution to the Present Era*. New York: BasicBooks, 1993.

Salisbury, Jonathan, and David Jackson. *Challenging Macho Values: Practical Ways of Working with Adolescent Boys*. London: The Falmer P, 1996.

Sapolsky, Robert. *The Trouble with Testosterone*. New York: Simon and Schuster, 1997.

Silverstein, Olga, and Beth Rashbaum. *The Courage to Raise Good Men*. New York: Penguin, 1995.

Tavris, Carol. *The Mismeasure of Woman*. New York: Simon and Schuster, 1992.

Wright, Robert. "The Dissent of Woman: What Feminists can Learn from Darwinism." *Matters of Life and Death: Demos Quarterly*, 10, 1996.

Yates, Lyn. "Gender Equity and the Boys Debate: What Sort of Challenge is it?" *British Journal of Sociology of Education*, 18 (3), 1997.

- - - . "The 'What About the Boys?' Debate as a Public Policy Issue." Ed. Nancy Lesko. *Masculinities and Schools*. Newbury Park, CA: Sage Publications, 2000.

Zachary, G. Pascal. "Boys Used to be Boys, But Do Some Now See Boyhood as a Malady." *The Wall Street Journal*, 2 May 1997.

Michael S. Kimmel is Professor of Sociology at SUNY at Stony Brook. His books include *Changing Men*, *Men Confront Pornography*, *Mens' Lives*, *Against the Tide: Profeminist Men in the United States, 1776-1990*, *The Politics of Manhood*, *Manhood: A Cultural History*, and *The Gendered Society*. He edits *Men and Masculinities*, an interdisciplinary scholarly journal, and is the spokesperson for the National Organization for Men Against Sexism (NOMAS).

ⁱ See artikkel sai alguse K-12 koolide soolise võrdõiguslikkuse 6. aastakonverentsil peetud kõnest Wellesley naisuuringute keskuses, Wellesley Kolledžis 2000. aasta jaanuaris. Täiendatud versiooni sellest esitasin ka Harvardi ülikoolis 2000. aasta mais. Kuigi olen teksti muutnud ja toimetanud, olen üritanud säilitada selle algse suulise ettekande keelekasutust ja meeleolu. Ma tänan Susan McGee Baileyt ja Carol Gilligani kutse eest ning Amy Aronsoni, Peggy McIntoshi, Martin Millsi ja Nan Steini märkuste ja toetuse eest ning Michigani naisuuringute ajakirja toimetajaid, eriti Laura Citrinit kannatlikkuse ja toimetamistäpsuse eest.

ⁱⁱ On võimalik, et professor Jennessit, kelle tööd geidevastase vägivalakuritegude alal ma imetlen, oli tsiteeritud üksnes osaliselt, ning mitte tema, vaid ajaleht oli see, kes muutis mehelikkuse taas kord nähtamatuks.

ⁱⁱⁱ Hoolimata Riesmani enda tähelepanekutest, toetas ta VMI ja Citadeli ühesoolisuse poliitika jätkamist ja tunnistas nende kasuks. Vt David Riesman.